

UOT 82-09

N.Z.Quliyeva
Bakı Avrasiya Universiteti
n.zakirli@gmail.com

SƏRDAR ƏSƏDİN YARADICILIĞINDA “QARABAĞ TƏBİƏTİ” MOTİVLƏRİ

Açar sözlər: *Azərbaycan ədəbiyyatı, Azərbaycan poeziyası, XX Azərbaycan poeziyası, Sərdar Əsəd, Qarabağ, təbiət motivləri*

XX əsrin 60-cı illərindən elə bir şairimiz və yaradıcı şəxslərimiz olmayıb ki, Azərbaycanın dilbər guşəsi olan Qarabağın əsrarəngiz təbiətindən təsirlənməsin. S.Əsədin yaradıcılığında təbiətin tərənnümü aydın şəkildə motivlənən poetik xətt kimi təzahür edir. O, ümumilikdə Azərbaycan, o cümlədən, Qarabağ təbiətini böyük bir sevgi ilə tərənnüm etmişdir. Təbiət Qarabağdan heç bir gözəlliyi əsirgəməyib. Bu baxımdan tədqiqat göstərir ki, S.Əsədin yaradıcılığında Qarabağın təbiət obrazları onun bütöv Azərbaycan sevgisinin poetik yaşantılar qaynaqlarından biridir.

Н.З.Гулиева

МОТИВЫ «КАРАБАХСКОЙ ПРИРОДЫ» В ТВОРЧЕСТВЕ САРДАРА АСАДА

Ключевые слова: *Азербайджанская литература, Азербайджанская поэзия, Азербайджанская поэзия XX века, Сардар Асад, Карабах, мотивы природы*

Начиная с 60-х годов 20 века у нас не было такого поэта или творческой личности, кто бы не был очарован великолепной природой Карабаха, который является райским уголком Азербайджана. В творчестве С.Асада воспевание природы звучит как ясно мотивирующая поэтическая линия. Он с большой любовью воспевал природу Азербайджана, в том числе Карабаха. Природа не обделила красотой Карабах. С этой точки зрения исследование показывает, что в творчестве С.Асада образы природы Карабаха – один из источников поэтических переживаний любви ко всему Азербайджану в целом.

N.Z.Guliyeva

MOTIVES OF “ KARABAGH NATURE” IN THE LITERARY WORKS OF SARDAR ASAD

Keywords: *Azerbaijan literature, Azerbaijan poetry, Azerbaijan poetry of the XX century, Sardar Asad, Garabagh, nature motives*

Since the 1960s of XX century, there has not lived a single poet or creative man

who has not been amazed by the mysterious nature of Karabakh, a charming part of Azerbaijan. In S. Asad's work, the hymn of Karabakh's nature has clearly been manifested in a motivated poetic line. He hymned the nature of Azerbaijan, particularly Karabakh with great love. Nature has not spared any beauty from Karabakh. From this point of view, the research shows that the images of nature in Karabakh portrayed in the works of S. Asad are one of the sources of poetic experiences of his deep love to Azerbaijan as a whole.

Sərdar Əsəd (1929-1975) XX əsr Azərbaycan poeziyasının sayılıb-seçilən nümayəndələrindən olmuş, yaradıcılığı öz dövrünün yenilikçi ədəbiyyatı kimi qiymətləndirilmişdir. Əslən Qarabağdan (Cəbrayıl rayonu) olan sənətkarın yaradıcılığında (3; 4; 5; 6) doğma yurdun təbiəti də tərənnüm olunmuşdur. S.Əsədin bu şeirləri Qarabağın azadlığı uğrunda gedən Vətən savaşı fonunda xüsusi aktualıq kəsb edir. Tədqiqatın aparılmasında əsas məqsəd Sərdar Əsədin yaradıcılığında Qarabağın təbiəti ilə bağlı şeirlərin məzmun və ifadə xüsusiyyətlərini öyrənməkdir.

Adətən gənc şairlərin yaradıcılığında sevgi motivləri geniş yer tutur. Bu, eynilə Sərdar Əsəd yaradıcılığına da aiddir. Onun dərin məzmun və forma gözəlliyinə malik sevgi şeirləri vardır. Lakin sənətkarın 28 yaşında (1957-ci ilə) çap olunmuş “Gənclik illəri” adlanan kitabındakı şeirlərə nəzər saldıqda görürük ki, S.Əsədin sevgisi öz poetik coğrafiyası etibarilə məhəbbət motivlərindən böyük hadisədir. Onun sevgisi təkə insana yox, vətənə, torpağa, ana yurda da yönəlmişdir.

S.Əsədin vətən, yurd sevgisi Azərbaycanın dilbər guşələrindən olan Qarabağdakı kəndindən – Soltanlıdan başlanır. Sənətkarın “Kəndimizdə” şeirindəki yurd sevgisi diqqəti ilk növbədə özünün real təsvir cizgiləri ilə cəlb edir:

Göyün üzü buludsuz,
Yaz havası tər-təmiz.
Yavaş-yavaş oyanır
Yuxusundan kəndimiz.
Baharın sərin mehi
Düzlərdən axıb keçir,
Çəmənlərin ətrini
Kəndə buraxıb keçir (3, s.5).

Şair kənddə səhərin açılmasını o qədər real təsvir etmişdir ki, insan özünü bir anlığa həmin səhər ovqatında hiss edir. Sənətkar özü həmin havanı udub, həmin səhər ovqatını yaşamış bir insan kimi oxucularını da həmin səhərin zaman ovqatına kökləməyi bacarır.

Yaradılmış bədii lövhə *insan-təbiət* münasibətlərinin bütün poetik

semantikasını özündə inikas edir. Şeir bədii mətn hadisəsi kimi *müəllif-mətn-gerçəklik* qapalı sisteminin ən mühüm üsürü kimi çıxış edir. Sistemi təşkil edən elementlərin heç biri digər elementlər üzərində dominantlıq etmir. Çünki bu qapalı sistemdəki elementlərin hər birinin mövcudluğu digərlərindən asılıdır.

Burada

müəllif – yaradıcı subyekt;

mətn – gerçəkliyin bədii söz kodu ilə ifadəsi;

gerçəklik – müəllif və mətnin özü də daxil olmaqla obyektiv aləmdir.

Gerçəklik müəllifin şüurundan keçməklə mətn hadisəsinə çevrilir. Bu halda bədii mətn obyektiv gerçəklik və müəllif elementlərinin ifadəsi kimi çıxış edir. Başqa sözlə, *müəllif-mətn-gerçəklik* trixotomik sistemində bir elementin funksionallaşması digər elementlərə bağlıdır. Belə ki:

Müəllif – gerçəkliyi bədiiləşdirir: gerçəklik olmasa, müəllif də olmaz. Çünki müəllif özü də obyektiv gerçəkliyin bir üsürüdür.

Mətn – bədii reallıqdır. Onun mövcudluğu bilavasitə müəllif subyektindən asılıdır. Müəllif bu halda gerçəkliklə mətnin arasında durur. Çünki gerçəklik müəllif təxəyyülündən keçməklə mətnə çevrilir.

Gerçəklik – öz-özlüyündə obyektiv reallıq olsa da, o, müəllif və mətn vasitəsilə bədii reallığa (gerçəkliyə) çevrilir.

Burada diqqətçəkən ən mühüm məsələ ondan ibarətdir ki, müəllif, mətn və gerçəklik elementləri arasındakı münasibətlər təkcə *bədii əlaqə* hadisəsi deyildir. Gerçəkliyin müəllif tərəfindən bədiiləşdirilməsi məsələnin *üzdə* olan tərəfidir. Məsələnin *görünməyən* tərəfi *müəllif-mətn-gerçəklik* münasibətlər sisteminin dialektik əlaqəsini ifadə edir. Bu, ilahi dialektikadır. Belə ki, istedadı, bədii duyumu, gerçəkliyə bədii münasibəti heç bir müəllif özü-özündə yarada bilməz. Çünki:

Şairlik – vergidir: o, ilahi mahiyyətə malikdir. Şairlik vergisi olmasa, şeir yaranmaz.

Şeir – bütün hallarda bədii söz hadisəsidir. Söz – informasiyadır. O da ilahi mahiyyətlidir. Bütün səmavi kitablar təsdiq edir ki, Uca Yaradan varlıq aləmini sözdən yaratmışdır.

Gerçəklik – bütün hallarda yaradılış hadisəsidir. İnsan şüurunun “sonsuzluq” adı altında qavradığı dünya, kainat Uca Allahın yaradılış sirridir.

Bütün bunlar bizə onu deməyə əsas verir ki, həqiqi istedadın məhsulu olan şeir semantik strukturun ən dərin qatlarında ilahi dialektikanı ifadə edir. Bu deyilənlər S.Əsədin “Kəndimizdə” şeirinə də eyni dərəcədə aiddir. Səhərin ilahi gözəlliyi şairin ruhunu yerindən oynatmış, ilahi gözəllik onun ilhamını vəcdə gətirmişdir.

Bu məqamda bir zəruri haşiyə çıxmaq istərdim.

S.Əsəd bu şeiri 1952-ci ildə yazmışdır. “Qarabağda açılan səhər” ovqatını təsvir edən bu şeir 90-cı illərin əvvəllərinə qədər şairin təbiətlə ünsiyyətindən

doğan yaşantılarının emosional təsviri kimi qəbul olunurdu. Lakin 90-cı illərdə erməni faşistləri Qarabağı, o cümlədən S.Əsədin doğulduğu kəndi işğal etdilər. Bu kənd aşağı-yuxarı 30 il işğal altında qaldı. Üç onilliyi əhatə edən işğal dövründə, bircə, S.Əsədin Qarabağla bağlı şeirlərinin emosional-bədii təsir gücü dəyişdi. Bu şeirlər “yurd həsrəti” poeziyasına çevrildi. Şanlı Azərbaycan ordusunun apardığı haqq savaşı ilə Qarabağ işğaldan azad olundu. Bu da öz növbəsində S.Əsədin Qarabağ motivli şeirlərinin oxucularda yaratdığı poetik ovqatı yenidən dəyişdi. İndi bu şeirlər artıq zəfər nəğməsinə və Azərbaycan insanının Qarabağa canla, qanla, ruhla bağlılığının ifadəsinə çevrilmişdir.

Şeirdə təsvir olunur ki, səhərin bu ecazkar ovqatına bir traktorun səsi qatılır:

Səhər-səhər gələn səs
Traktorun səsidir.
Bu səs elin, obanın,
Traktorun üstündə
Oturan bir cavanın
Əmək təranəsidir.
Kotanın ağ dişləri
Çevirdikcə torpağı,
Artır çöldə yan-yana,
Yerin qara zolağı (3, s.5).

Traktorun səhərin gözəl ovqatına qatılan gurultulu səsi şairi narahat etmir, əksinə, bu səs onun ruhunu oxşayır. Lirik qəhrəman bilir ki, çöllərə hay-küy salan, yaz səhərinin ovqatını öz gurultusuna “kökləyən” bu səs adi bir səs yox, əmək təranəsidir.

Qeyd edək ki, şeirdəki “əmək təranəsi” obrazı diqqətimizi xüsusi cəlb edir. Şairin traktorun səhərin gözəl ovqatını dəyişən gurultusunu bir gözəl musiqi səsi, insana zövq verən nəğmə kimi qəbul etməsi, bircə, dərin məzmununa malik obraz olub Qarabağ insanının etnopsixoloji ovqatını əks etdirir. Zəhmətkeş ailəsində böyüyən, əməyə, zəhmətə, alın təri ilə qazanılan çörəyə halal nemət kimi yanaşılan bir mühitdə boy atan lirik qəhrəman üçün traktorun səsi elin firavanlığının, əmin-amanlığının səsi idi. Bu səs hər bir Qarabağ insanı üçün doğma səs idi. Çünki Qarabağ insanı öz torpağına bütün varlığı ilə bağlı olan, nemətləri ilə yaşadığı torpağa qiymət verən, onun qədrini bilən, onu “ana torpaq” adlandıran insandır. Hər bir azərbaycanlı kimi, Qarabağ insanı da “torpaqdan yarandığını” bütün mənası ilə dərk etdiyi üçün torpağı nəinki əkib-becərir, eyni zamanda onu müqəddəs ana qucağı sayırdı. Heç şübhəsiz ki, lirik qəhrəman meşşan, ərköyün bir mühitdə böyüsəydi, traktorun səsi onun şirin yuxusuna haram qatardı. Lakin lirik qəhrəman traktorun səsidən məmnunluq duyur: çünki o, yatmayıb traktoru sürən gənc kimi oyaqdır:

O gənc kimi yuxudan
Mən də erkən durmuşam.
Traktorda onunla
Sanki bir oturmuşam (3, s.5).

Göründüyü kimi, lirik qəhrəman nəinki traktorun səsini məmnunluqla eşidir, o,, hətta özünü həmin gəncə bir yerdə traktorun sükanı arxasında görür.

Lakin şeirin poetik məzmunu təkcə bu lirik lövhə ilə məhdudlaşmır. Şair poetik mənzərəni yeni “təfərrüatlarla” daha maraqla və cazibədar edir:

Həmin traktorçunun
Kənddə illər uzununu
Çox vaxt ayrı qaldığı,
Xəyalında hər zaman
Anıb yada saldığı
Bir qız bu gün məktəbi
Bitirib gəlmiş kəndə:
Yenilik də gətirmiş
O, özüylə gələndə;
Gəlişilə mən onun
Görürəm tarlalarda
Papaq-papaq pambığın
Ağ lifləri sallanır.
Dolandıqca tarlanı
O aqronom qızın da
Günəş alta qızarmış
Yanağı gün tək yanır (3, s.6).

S.Əsəd şeirdə mürəkkəb poetik mənzərə qurmuşdur:

a) Səhər erkən yuxudan oyanmış bir gənc yer şumlayan traktorun səsini eşitdikcə məmnunluq halı keçirir: özünü o gənc traktorçunun yanında hiss edir.

b) Gənc traktorçu böyük bir şövqlə yer şumlayır. Onun traktorunun səsi aləmə yayılmışdır. Lakin məlum olur ki, o, bu səsi bir nəfərə – ali məktəbi təzəcə bitirib kəndinə qayıtmış sevgilisinə eşitdirmək istəyir.

c) Gənc aqronom qız da oğlanı sevir. Traktorçu öz sevgisini qara yerin üzərində şumla yazdığı kimi, aqronom qız da bu sevgiyə yetişdirdiyi ağ pambıqla cavab verir.

ç) Şeirdə qara şumla ağ pambıq birləşərək dünyanın sevgiyə əsaslanan mahiyyətini əks etdirir.

d) Lirik qəhrəmanın bu sevgi təranəsini böyük eşqlə dinləməsi Qarabağ insanının yaşadığı dünyaya olan böyük məhəbbətindən soraq verir.

Hələ 22 yaşında qələmə aldığı “Kəndimizdə” poeması (onun əsasında 1956-cı ildə “Topçağa su gəlir” poemasını işləmişdir) onun ilk iri həcmli əsəri idi. Poema S.Vurğunun “Muğan” və “Aygün” poemaları ruhunda yazılmışdır,

dahi ədibimizin təhkiyə və şeir üslubunun bir sıra xüsusiyyətləri də poemada nəzərə çarpmaqdadır. Topçaq düzü Sərdarın doğulduğu Soltanlı kəndinin günbatan səmtində yerləşmiş böyük bir düzənlikdir. 1960-cı illərə qədər o düz kənd camaatı üçün yalnız kəndin mal-qarasının, qoyun sürülərinin, at ilxıllarının otlaq yeri idi. Bu əraziyə su 1960-cı illərdə çəkildi, burada geniş üzüm plantasiyaları meydana gəldi. Sərdar hələ gənc yaşlarında anlamışdı ki, su qıtlığı aradan qaldırıldırsa, bu geniş düzü əkin-biçin sahəsinə çevirmək mümkün olardı. Ona görə də bu yerləri güclü təsərrüfat sahələrinə çevirmək üçün Araz çayından kanal çəkilməsini zərurət kimi irəli sürmüşdür. Poema gənc şairin müharibədən sonrakı möhtəşəm quruculuq işlərinə, yeniliyə meylini, münasibətini əks etdirir. İlk təcrübə olsa da, həcm etibarilə xeyli böyük olub şairin bir sənətkar kimi yetişdiyini, söz demək qüdrətinə malik olduğunu göstərir (9).

S.Əsədin 1965-ci ildə çap olunmuş “Cərrah ürəyi” kitabındakı “Dağlarda” şeiri Qarabağ insanının təbiət sevgisinin qəhrəmanlıq ruhu ilə bağlı olduğunu ortaya qoyur:

Xanımlar isindi evdə, otaqda,
Ağalar atlanıb qəsdə getdilər,
Qovdular Nəbini qayada, dağda,
Qaçaq tək qovdular, qoçaq etdilər.

Bir yol qoymadılar rahat yatmağa,
Nə evi, nə də ki övladı qaldı:
Əsrdən-əsrə uçub çatmağa
İldırım qanadlı mərd adı qaldı.

Döyüşdən döyüşə atdı özünü,
Xalqa qəsd edəndə o can vermədi.
Nərəsi atəşə qatdı özünü,
Qan içən yağıya aman vermədi.

Daşlar qalxan edib öz sinəsini,
“Qoçağı itirmək, – dedi, – hayıfdir”.
Keçmişin zədəli xatirəsini
Nəbinin gülləsi yaralayıbdir.

Fəsilələr baharı, qışı sükutda
Kitab tək hey açır, bağlayır indi.
Yağışlar ələyən tutqun buludda
Həcərin gözüdür, ağlayır indi... (4, s.8-9).

Şeir Azərbaycanın xalq qəhrəmanı Qaçaq Nəbi haqqındadır. Şeirin poetik əsasında “İgid ölər – adı qalar” ideyası durur. Xalq onun üçün vuruşmuş qəhrəmanları heç vaxt unutmur. Bu cəhətdən “Dağlarda” şeiri də qəhrəmanlığa qoyulmuş bir abidədir.

Şeirdə bir neçə cəhət diqqəti cəlb edir:

1. Dağlar burada təkcə relyef işarəsi kimi deyil, xüsusi mənaya malik obraz kimi çıxış edir. Diqqətlə fikir versək, görürük ki, şeirdə dağlardan, demək olar ki, bəhs edilmir. Lakin buna baxmayaraq şeir yenə də “Dağlarda” adlanır. Bu, zahiri planda Qaçaq Nəbinin dağlarda özünə yurd salması ilə bağlıdır. Lakin hesab edirik ki, bunun daha dərin mənası var. Dağ türk mifologiyasında igidlik, ucalıq rəmzidir. Şeirdə insanların yaddaşında Qaçaq Nəbinin “mərd adının” qalmasının vurğulanması gəlişi gözəl işarə deyildir. Nəbi haqq uğrunda apardığı mübarizədə uca dağlara sığınır. Dağlar elin bu mərd oğlunu öz qoynuna alaraq onun mərd adını öz ucalığında əbədiləşdirir. Buradan aydın olur ki, ta qədimlərdən Qarabağ dağları igidliyin, qəhrəmanlığın, haqq uğrunda mübarizənin rəmzi olmuşdur. Necə ki, də bu gün Azərbaycan əsgərləri bu həqiqəti bütün dünyaya sübut etdilər.

2. Şeirdə “qaçaq” və “qoçaq” sözlərinin vəhdətindən ibarət gözəl bir obraz yaradılmışdır: “**Qaçaq** tək qovdular, **qoçaq** etdilər”. Hər iki söz millidir. Azərbaycan dilində “Mərdi qova-qova namərd etmək” haqqında atalar sözü də var. Lakin S.Əsəd “**Qaçaq** tək qovdular, **qoçaq** etdilər” kəlamı göstərir ki, əsil mərd qaça da, heç vaxt namərd olmaz. O mərd qaça-qaça namərdə çevrilər ki, onun zatında namərdlik var. Qaçaq Nəbi bir Qarabağ insanı kimi zətə saf, əsil adam idi. Ona görə də “qovula-qovula”, “qaça-qaça” namərdə yox, mərdə çevrildi.

3. Belə hesab edirik ki, şeirin dördüncü bəndindəki “Keçmişin zədəli xatirəsini // Nəbinin gülləsi yaralayıbdır” misraları ilə şair rus-erməni namərdliyinə işarə etmişdir. Əlbəttə, S.Əsəd keçən əsrin 60-cı illərində yazdığı şeirdə bu məsələdən açıq şəkildə danışa bilməzdi. Lakin o, bir Qarabağlı kimi Qaçaq Nəbi haqqında xatirələrlə böyümüşdü və yaxşı bilirdi ki, Qaçaq Nəbi rus zülmünə, erməni xəyanətinə və milli satqınların zülmünə qarşı mübarizə aparmışdır.

Şairin 1974-cü ildə çap olunmuş “Yer ulduzu” kitabında da Qarabağ təbiəti haqqında gözəl şeirləri var. S.Əsəd “Arazın lil suları” şeirində deyir:

Arxdan-arxa axandır,
Bağçalardan baxandır!
Bir gül olub yaxanda,
Gedər xoş görkəminlə
Görüşlərə səninlə!

S.Əsəd Qarabağda, Arazın qırağında, Cənubu Azərbaycanla sərhəd bölgədə böyümüşdür. Ona görə də belə hesab edirik ki, şeirdəki “Gedər xoş

gölkəminlə // Görüşlərə sənirlə!” misraları mətnaltında vətənin o tayı ilə bu tayının görüş həsrətini ifadə edir. Bu cəhətdən şair Araz çayını Azərbaycanın işıqlı gələcəyi kimi tərənnüm edir:

Araz – köhlən Arazdır!
Nur tökülən Arazdır! (5, s.27).

Şairin 1977-ci ildə çap olunmuş “Dağları aşdı sellər” kitabı Qarabağ təbiətinin, doğulduğu Cəbrayıl rayonunun simvolu olan çinarların tərənnümü ilə başlayır. O, “Çinarım” şeirində deyir:

Əyri gördün öz kökündən sərpxəni,
Səmələri geyinirsən, çinarım.
Bir sərpxənin qanadında tərpxəni,
Bir ürəkdə döyünürsən, çinarım (6, s.3).

Şeirdə Qarabağ çinarının “öz kökündən“ ayrı düşənlərə tərs baxması dərin məzmununa malik obrazdır. Burada ilk növbədə vətəni, onun dəyərlərini satanlara işarə olunmuşdur. S.Əsədın 1972-ci ildə yazdığı şeirdə bu məsələyə işarə olunması təsadüfi deyildir. Çünki ermənilərin Qarabağ istəhası son onilliklərin söhbəti deyildir. Onlar XX əsrin əvvəllərindən bu niyyətlərini ortaya qoymuş və bütöv XX əsr ərzində bu çirkin niyyətlərini reallaşdırmağa çalışmışlar. S.Əsəd də bu niyyətlərdən xəbərdar idi və buna görə də belə hesab edirik ki, şeirdə “Əyri gördün öz kökündən sərpxəni” misrasında bu məsələyə işarə olunmuş, milli satqınların olduğu göstərilmişdir.

Qarabağın təbiət gözəllikləri ömrü boyu Sərdarı heyran etmişdir. Bu təbii gözəlliyin hüsnünün təsvirinə onlarca şeir həsr etmişdir. Bu şeirlərin bir çoxu nəğmə, mahnı üçün hazır mətndir. Göy gölə həsr etdiyi şeirlərinin ritmikliyi öz-özlüyündə elə musiqidir:

Lalələrdən sularda od qalandı,
Körpü salan qövsi-quzeh uzandı.
Qəriblikdə qanad çalıb oyandı
Yaşılbaşı səsimizə Göy gölün.
 (“Dinlə bir də, Göy göl, məni”, 1970)

“Bizim dağlar” şeirində “Ana təbiətin qoyduğu xına // Durur qayaların daş dırnağında” kimi misralarda şairdə doğan təəssürat nə qədər obrazlı deyilmişdirsə, onun doğma təbiətin hər cür havasının aşiqi olduğu da bir o qədər metaforik formada ifadə edilmişdir:

Sənin çiçəyini mən çox dərmişəm,
Yolumu azmışam tufanında da.
Gəlsin, gecikməsin – görüş vermişəm,
Sənin çovğununla, boranınla da (1957) (9).

Tədqiqat nəticəsində aydın oldu ki, S.Əsədın yaradıcılığında “Qarabağ təbiəti” motivləri sənətkarın təkcə vətənə, doğma yurda olan səmimi məhəbbətini əks etdirmir. Bu şeirlərin həm də milli-siyasi məzmununa malik alt

qatı var. Qarabağda erməni-rus zülmü haqqında xatirələrlə böyümüş S.Əsəd öz şeirlərində düşmənin məkrli niyyətinin altdan-altdan, gizlin şəkildə həyata keçirilməsinə işarə etməklə xalqı ayıq-sayıq olmağa çağırmışdır.

Tədqiqatın nəzəri əhəmiyyəti bu məqalədən S.Əsədin yaradıcılığı ilə bağlı digər tədqiqatlarda nəzəri qaynaq kimi istifadə imkanları, praktiki əhəmiyyəti isə bu işdən ali məktəblərdə müasir poeziyanın tədrisi prosesində əlavə vəsait kimi istifadə imkanları ilə ölçülür.

ƏDƏBİYYAT

1. *Balabəyli T.* "46 yaşında intihar edən şairin qəmli hekayəsi..." (az). *VIRTUAL AZƏRBAYCAN*. virtualaz.org. (29 avqust)
2. *Cavanşir C.* "46 yaşında intihar edən azərbaycanlı şair – ARAŞDIRMA" (az). *KULIS*. kulis.az. İstifadə tarixi: 2014-07-24
3. *Əsədov S.* Gənclik illəri. Bakı: Azərneşr, 1957, 62 s.
4. *Əsəd S.* Cərrah ürəyi. Bakı: Azərneşr, 1965, 116 s.
5. *Əsəd S.* Yer ulduzu. Bakı: Gənclik, 1974, 175 s.
6. *Əsəd S.* Dağları aşdı sellər. Bakı: Gənclik, 1977, 127 s.
7. *Fərəcov S.* Şair ürəyinin çırpıntıları // "Mədəniyyət" qəz., 2010, 2 iyul
8. *Xəlilzadə F.* "Sərdar Əsəd intihar edəndən sonra Məmməd Araz özünə gələ bilmirdi" (az). *KASPI*. kaspi.az. 13.07.2013
9. *Kazımov Q.* Sərdar Əsəd kifayət qədər bədii irs qoyub gedib / "Xalq cəbhəsi" qəz., 2011, 18 iyun
10. *Yusifli V.* Sərdar Əsəd. Sevgidən intihara // Ulduz, 2012, № 3

Redaksiyaya daxil olub 04.11.2020